

Ole Petter Askheim

**Brukermedvirkning i forskning: Blir
det annerledes forskning – og blir
den bedre?**

Nettverk for brukermedvirkning og fagutvikling

3. Mars 2025

Hvordan skapes kunnskap?

- Kunnskap oppstår alltid innenfor en sosial kontekst. Bakgrunn, kultur, kjønn, etnisitet, funksjonshemming, tida vi vokser opp i, mv. vil influere på våre fortolkninger av verden
- Kunnskapsproduksjon skjer ikke i en akademisk sfære atskilt fra og fri for påvirkning fra det utenforliggende samfunnet. Kunnskap skapes andre steder enn i academia og bør utføres i dialog med dets anvendelse
- Grupper med makt har større mulighet til å framstille sine virkelighetsoppfatninger slik at de framstår om «objektive» sannheter

Begrunnelser

- Kvalitetsmessige begrunnelse – forskningen får bedre kvalitet (stiller andre spørsmål, gir andre fortolkninger mv.)
- Etisk/demokratisk begrunnelse – brukerne har rett til å ha en stemme inn i forskning som vil kunne ha betydning for deres livssituasjon – noe annet vil være uetisk.
- Politisert begrunnelse – brukerinnflytelse i forskning ses som en del av kampen marginaliserte grupper fører mot diskriminering og undertrykking

Kritisk, politisert tilnærming:

- Forskning og kunnskapsutvikling har vært et redskap for eliter og bidratt til marginalisering og undertrykking (Freire, Fals Borda & Rahman).
- «Standpoint epistemology» - inspirert av feministisk teori (Harding 1986, 1993). Til grunn for standpunkt epistemologien ligger en erkjennelse av at det skjer en maktutøvelse i samfunnet og hvordan maktrelasjoner spilles ut epistemologisk ut fra hvordan kunnskapen skapes og oppnås. Piker på hvordan herskende gruppers forståelse både kan fordreie og virkeliggjøres på grunn av mulighetene de har til å definere hvordan samfunnet ser ut og fungerer.
- «Service user standpoint theory» (Beresford & Duffy 2021) – brukerne inntar standpunkt på bakgrunn av sine erfaringer med å være brukere; det legger grunnlag for innsikt, perspektiver og forståelser basert på levd erfaring (erfaringskompetanse!)
- «Epistemic injustice» (Fricker 2007): Ulikheter mellom hvilke grupper som har epistemisk dominans i samfunnet fører til at marginaliserte grupper ikke slipper til, noe som kan innebære et demokratisk problem.

Blir det annerledes forskning?

- Review-artikler tyder på at både hensikten med forskningen, hvem som deltar og hvordan de samarbeider her vil ha betydning.
- Andre temaer/problemstillinger, andre spørsmål, bedre rekruttering av informanter, andre fortolkninger
- Studier kjennetegnet av «integrerende strategier» synes å ha tydeligst positive effekter

- S: Så dere har ikke sånn felles rapport...?
- L: Jo for så kommer seinvakten klokka tre, og så kanskje en halv fire og en tre, men de kommer kanskje tre, og da går de inn og leser rapport, da bruker de et kvarter å lese rapport og så ...den dagvakten som går til halv fire skal da supplere dem muntlig. Så vi skal egentlig ha sånn stille rapport men det er gjerne greit å supplere hvis det er noe hvis det ikke er... ja, og da overtar dem, og vi går hjem.
- W: Jeg lurte litt på det med stell av munnhule. Er det vanskelig å få til?
- L: Det er veldig forskjellig. Noen er det helt håpløst med, og noen er det enkelt med. Mange har jo løse tenner, så er det jo greit å få dem ut. Og de som har sine egne kan det jo være litt med.
- W: Så selve munnhulen også? Dere får gjort noe med den ja. Og så lurte jeg på en ting til, og det er de som ikke vil stå opp?
- L: Det har vi lurt mye også på! He he...Det har vært et hett tema her! For det jeg føler på er nettopp det at det er ganske mye diskusjon på, på våres gruppe i hvert fall, og det er det med ...hva er det...skal de få ligge...det er folk på 90 år, og det er greit å få ligge en dag eller...litt lenger en dag, og legge seg litt før en dag, men skal dem bli helt sengeliggende? Er det det vi ønsker? Eller ønsker vi at de skal opp? Og dersom dem ikke vil stå opp, hva er det de ikke vil? Hva skjer med oss selv når vi ligger der med dyna og noen sier: vil du stå opp i dag? Nei. Vil ikke det. Så det her med...vinklingen og hva er tvang og ikke tvang, det har med vinklingen, og hva skjønner dem av det du...ja...for dette er veldig vanskelige spørsmål. He he. Eller problemstillinger som vi har.
- W: Men vi må stille de også.

Språkets betydning (Aaslund 2019)

- Bruker
- Botilbud
- Rusavhengig
- Aktivitet
- Beboer,
medarbeider
- Hjem
- Prosjekt-
medarbeider
- Arbeid

Malterud & Elvebakken (2019): Patients participating in health research: A systematic review of outcomes and experiences

- Mye av forskningen har svak kvalitet og liten betydning
- Stiller spørsmål ved relevansen av å inkludere medforskere med utilstrekkelig opplæring til å delt fullt ut i forskningsprosjekter og at dette nedvurderer forskernes teoretiske og metodiske kompetanse
- Aktivt engasjement av medforskere har ofte ekstra kostnader og betyr sløsing med ressurser, noe som fører til lav vitenskapelig kvalitet
- Normative argumenter for verdsetting av samarbeid går på bekostning avansert kunnskapsproduksjon

Benedichte Carlsen: «Brukermedvirkning i forskning avkledd», *Khrono* 19.11.19

<https://www.khrono.no/brukermedvirkning-i-forskning-avkledd/419755>

- Er det ikke forskerne som kan forske, som vet hva som er mulig å forske på, hvordan en bør gjennomføre datainnsamling, analyse, trekke ut hovedfunn og formidle dem? Er det ikke det vi har verdens lengste utdanning til?
- Innebærer brukermedvirkningstrenden i forskning at vi står i fare for å sløse med gode hoders tid og ressurser?
- Vi må ikke være så redde for å sparke nedover at vi ikke tør å si fra om at her er det faktisk vi som vet best.

Hva er forskningskvalitet?

- Debatten handler om vitenskapssyn – epistemologi: Hvordan skapes kunnskap
- Belcher et al (2016): Kriterier for å vurdere forskningskvalitet innenfor et «samproduksjonsparadigme»:
  - Relevans
  - Kredibilitet
  - Legitimitet
  - effektivitet
- Kvalitet, «impact», «co-impact» (Banks et al 2017)
- Ulik kompetanse er viktig og nødvendig for å oppfylle kvalitetsmålene i «samproduksjonsparadigmet» (Modus 2)
- Forskere og brukere – samarbeidspartnere – ikke konkurrenter – komplementær kompetanse

Hva er likeverdige deltakelse?

- Likeverd betyr ikke like bidrag (gjøre det samme –gjøre like mye)

Å anerkjenne brukerstemmene innebærer også at vi stiller oss kritiske til dem.

- Det er ikke slik at brukerinvolvering i forskningsprosjektene uten videre gjør forskningen bedre (på samme måte som det er en misforståelse å mene at bare forskere kan gjøre «virkelig» forskning.
- Representasjonsproblematikken: Sosial representasjon vs. meningsrepresentasjon (Pitkin 1972).
- McLaughlin 2010: 1604: «A consequence of increased recognition and reevaluation of the co-researchers' competence must be that co-produced research is subject to criticism in the same way as research built on other paradigms. Failing to do this means that the co-researchers' competence is not taken seriously and not recognised as important contributions».
- McLaughlin 2010: 1600: «We should pay such research the same respect we pay other research and examine its methods and claims critically and avoid giving it a «soft touch» because it is undertaken in collaboration with or by service user researchers»